

A hardcore punk absztinencia értelmezései

Körkép a magyar straight edge-ről

„I’m a person just like you / But I’ve got better things to do / Than sit around and fuck my head / Hang out with the living dead / Snort white shit up my nose / Pass out at the shows / I don’t even think about speed / That’s something I just don’t need / I’ve got the straight edge”¹
(Minor Threat: Straight Edge, 1981)

„I Don’t smoke, / I Don’t drink, / I Don’t fuck, / At least I can fucking think”²
(Minor Threat: Out of Step, 1983)

Bevezetés

1. Amikor a Minor Threat nevű washingtoni hardcore punk együttes frontembere, Ian MacKaye megalékelte, hogy (punkhoz képest) szokatlanul józan életmódja miatt folyton gúnyos megjegyzések érik, és dalba foglalta válaszat társai hedonista életvitelére, saját bevallása szerint maga sem gondolta volna, hogy a későbbiekben még sokakat győz meg az absztinencia és a punk attitűdjének összeegyeztethetőségéről. A *Straight Edge* (1981) és *Out of Step* (1983) címet viselő dalok szövege rövidesen önálló életre kelt, és utat nyitott annak a jelenségnek, amelyet hardcore punk absztinenciaként határozhatunk meg, és amely az egyik dalcím nyomán straight edge³ néven tett szert nemzetközi ismertségre és számos szimpatizánsra. Az elmúlt bő harminc év során az absztinencia a hardcore punk szubkulturális „össztőkéjének”⁴ jellegzetes összetevőjévé vált, és esetenként mozgatórugóként működött közre annak formálódásában is.
2. Hardcore punkkal és straight edge-dzsel foglalkozó kutatásaimat antropológiai terepmunka formájában két éve kezdtem meg.⁵ Írásom az eddigiekben gyűjtött anyagot dolgozza fel, amely a terepmunka folytatásával minden bizonnyal újabb dimenziókkal gyarapodik majd – megállapításaim tehát kutatásom pillanatnyi eredményeit tükrözik. Mivel terepmunkámat magyar városokban végeztem, állításaim kimondottan a *magyar* straight edge-re vonatkoznak, amely azonban a helyi sajátosságok mellett számos univerzális vonással is bír. Ezek a „kanonizált” straight edge ethoszt tükrözik, és a jelenség minél teljesebb feltárása érdekében szintén szót érdemelnek. A globális és lokális vonások kérdése minden szempontból fontos aspektusa lehet egy ehhez hasonló kutatásnak. A magyarországi (kortárs) szubkulturák egy része nem a mi régióinkból származik, és meghonosodásuk folyamatára helyi társadalmi-kulturális tényezők is hatással voltak. Ily módon nem is működhetnek pontosan ugyanúgy, mint eredetijük: bár globális sémákat követnek, helyi sajátosságaik alakulnak ki, és a helyi viszonyok függvényében szelektálásra, módosításra kényszerülnek. Mindez a sémák adaptálásának folyamatát és végeredményét is a kutatás tárgyává teszi.
3. A hardcore punkra és a straight edge-re vonatkozó magyar szakirodalom híján a helyi sajátosságokról szóló információim interjúimból, egyéb (nem szakirodalmi) forrásokból és a terepmunka során végzett részt vevő megfigyelésből származnak. Az általános (nem csak helyi szinten érvényes) vonások feltérképezésében egyrészt a külföldi szakirodalom volt segítségemre,⁶ másrészt pedig azok az interjúk, amelyeket ugyan *magyar* straight edge-ekkel készítettem, de a kérdésfeltevésből adódóan a jelenség *általános* jellemzőit tárják fel.

Mi is az a straight edge? A tanulmány céljai

4. A straight edge kialakulásának hátterét a nyolcvanas évek egyesült államokbeli hardcore punk színtere,⁷ illetve az ahhoz tartozó szubkultúra⁸ sajátos etikája szolgáltatja. Ezen keret nélkül a jelenség kevéssé volna értelmezhető, hiszen létjogosultságát a kezdetektől fogva a hardcore punk közeg biztosítja. Ennek megfelelően mielőtt közvetlenül is rátérnék írásom tárgyára, mindenképpen szükségesnek tartom, hogy felvázoljam annak gyökereit is: hogy mi a tartalma a *hardcore punk* kifejezésnek, és hogy miért bizonyulhatott fogékonynak arra, hogy befogadja szubkulturális tőkájába az absztinenciát.⁹
5. A „klasszikus” punk kialakulásakor Malcolm McLaren (a Sex Pistols „ötletgazdája” és menedzsere) anarchista víziói találtak utat a brit munkásosztály fiataljaihoz egy olyan periódusban, amikor a gazdasági válság és a zavaros politikai élet okozta frusztráló kilátástalanság széles körű igényt teremtett a status quo megkérdőjelezésére (bővebben lásd Stewart 2011:68–101). A fiatalság egy része polgárpukkasztó megjelenésével és viselkedésével nyilvánította ki véleményét arról a szerepről, amelyet az establishment szánt neki,¹⁰ zenéjében pedig közvetlenül is az individuum szabadságát és az előző generáció hippioptimizmusától való elhatárolódását hirdette. A kezdeti lelkesedés után a hetvenes évek végére a punk felforgató, de valódi változást nem eredményező megnyilvánulásai, illetve eredeti tartalmának ellentmondó kereskedelmi sikerei sokakat csalódottsággal töltöttek el. A punkok egy része úgy gondolta, hogy a külsőségekre, a botrányokra és az újszerűségében rejlő profitra koncentráló köz- és médiafigyelem eltorzítja mondanivalójukat, háttérbe szorítja azokat a reális és megoldásra váró problémákat, amelyek a jelenség létrejöttéhez vezettek, és felszámolja a punk esszenciáját alkotó társadalomkritikus hozzáállást. A kiábrándultság azonban a változtatás igényét is maga után vonta. Az amerikai punkok elkezdtek új utakat keresni: megőrizték a tudatos és öntudatos attitűdöt, viszont elvetették azt az extrovertáltságot, amely az illúziók elvesztéséhez vezetett. A megújulás szándékát azzal is jelezték, hogy egy olyan jelzőt illesztettek a *punk* kifejezés elé,¹¹ amely azt kommunikálta, hogy színre lépett a „kemény mag” (angolul *hard core*), azaz a legelkötelezettebb punkoknak egy olyan generációja, amely felvállalja gyökereit, de bizonyos szempontból el is határolódik tőlük. A nyolcvanas évek elejére kialakult egy olyan színtér, amely integritása megőrzése érdekében a kezdetektől fogva komoly energiát fektet abba, hogy működése underground¹² keretek között maradjon. És bár napjainkra globalizálódott az a szubkultúra, amely a hardcore punk zene és ethosz köré épül, az egyes helyi színterek továbbra is úgy igyekeznek megtartani autonómiájukat – és egyúttal igazodni a hitelesség hardcore punk eszményéhez –, hogy zenei és közösségi életüket *do it yourself*¹³ módon, egyfajta underground logika¹⁴ szellemében szervezik.¹⁵
6. (Ön)tudatosságával és szokatlanságával – vagyis azzal, hogy az ifjúság jellemzően hedonista életvitelével szemben határozza meg magát – a straight edge akadálytalanul simul bele ebbe a keretbe, és könnyedén válhatott a hardcore punk szubkultúra alakulásának egyik motorjává. Számos straight edge zenekar munkássága játszott például jelentős (bár nem kizárólagos) szerepet abban, hogy a hardcore punk szubkulturális tőkájében a társadalmi problémákra¹⁶ való fokozott érzékenységet ma már állandósult vonásként egészíti ki a vegetáriánus és vegán táplálkozás is, és hogy a militáns, vagyis az absztinenciát radikálisabb módszerekkel propagáló straight edge kialakulásával a hardcore punk ismét lehetőséget kapott önmaga és céljai definiálására.
7. Ian MacKaye személyes hitvallására az absztinenciával rokonszenvező hardcore punkok egy olyan felépítményt alkottak, amelynek lényegét a bevezetőben idézett dalszövegek normává alakult sorai foglalják magukban. A straight edge kialakulásakor tehát az *egyéni* vált *kollektív*¹⁷vé, ennek pedig fontos következményei vannak a jelenségre nézve. A dalszövegek célja nem az volt, hogy absztinenciára buzdítsák a közönséget, hanem az, hogy formába öntsenek egy egyéni véleményt. Nem fejtik ki részletesen a bennük foglaltakat,¹⁷ és sem indoklást, sem szilárd és megmásíthatatlan értelmezési keretet nem adnak az absztinenciának. A sorokat útmutatásnak tartó hardcore punkokban így számos kérdés merülhetett fel, ezek pedig – ahogyan azt a későbbiekben látni fogjuk – még napjainkban is kihatással vannak a straight edge-ség

émikus meghatározására. Mitől lesz valaki straight edge? Pontosan mire vonatkoznak a szövegekben foglalt kitételek? Kitételekről van-e szó, vagy inkább opciókról? A straight edge sok tekintetben folyamatos önértelmezésre kényszerül, ebben pedig valószínűleg az is közrejátszik, hogy a jelenség voltaképpen maga is egyfajta értelmezés, hiszen úgy született, hogy a hardcore punkok egy része a két dalszöveget az absztinenciára való felhívásként interpretálta. A straight edge így hatványozottan konstruált jelenség, és tartalma semmiképpen sem mondható magától értetődőnek vagy megkérdőjelezhetetlennek.

8. A tanulmány bevezetéseként idézett sorok a dalszöveg műfajából fakadó állandóságuk miatt egyfelől stabil, rögzült alappal látják el a jelenséget, másfelől azonban arra is lehetőséget adnak, hogy annak képviselői más-más jelentéssel ruházzák fel őket: a jelenség magját alkotó normák ugyan univerzálisak, de a straight edge identitás megélésének módja értelmezésük függvényében különbözhet.
9. Az egyéni értelmezések változatosak, de nem feltétlenül széttartóak: a straight edge-ek önbesorolása alapján olyan értelmezési típusok alá rendezhetők, amelyek követik az univerzális normákat, ugyanakkor különböző keretbe illesztik az absztinenciát. Ezek az értelmezési típusok a hiteles straight edge-ség egy-egy sematizált, viselkedési modellként is működő eszményképét vetítik mind az absztinens hardcore punkok, mind pedig a velük foglalkozó kutató elé. A straight edge-ek igazodni igyekeznek ezekhez, a kutató pedig a feltérképezésükön munkálkodik, ebben pedig nagy segítségére lehet az, hogy az egyéni és a kollektív értelmezések időről időre különböző platformokon – személyes beszélgetésekben, fórumokon, közösségi portálokon, pletykák és közismert történetek formájában, fanzine-ek lapjain és dalszövegekben, valamint a kutató által készített interjúkban – konfrontálódnak egymással, és ezáltal egyértelműbb körvonalakat nyernek. Mindezek tükrében tanulmányom arra tesz kísérletet, hogy a jelenség általános vonásainak, valamint a hozzá kapcsolódó hazai értelmezési típusok viszonyainak bemutatásával átfogó képet nyújtson a magyar straight edge-ről.

A straight edge megjelenése Magyarországon¹⁸

10. Beszélgetőtársaim emlékei alapján Magyarországon a nyolcvanas évek végén jelent meg a hardcore punk zene, ekkoriban azonban még nem szerveződött köré stabil közösség, és csak egy egészen szűk rétegnek volt hozzátételező fogalma arról, hogy milyen mondanivaló társul hozzá. A kilencvenes évek első felében az amerikai punk még mindig csak keveseket érdekelt, de az évtized közepére a helyzet változásnak indult: ahogy egyre több információ vált hozzáférhetővé a zenéhez kapcsolódó ethoszról, baráti társaságok képében olyan kisebb-nagyobb közösségek jöttek létre, amelyeknek tagjai osztoztak a sajátos hardcore punk hangzásvilág és mondanivaló iránti vonzalmukban. Pár éven belül ezek a társaságok váltak a különböző magyarországi helyi színterek pilléreivé.
11. Mivel a kilencvenes évek első felében a hardcore punkhoz még nem kapcsolódott „bejáratott” szubkulturális infrastruktúra, és napjaink első számú információforrása, az internet sem volt széles körben hozzáférhető, az első generációnak nem volt könnyű hardcore punk zenéhez és a szubkulturáról szóló információhoz jutnia. A kereslet kezdetekben annyira elhanyagolható volt, hogy még a specifikusan rockkal, punkkal, metállal foglalkozó üzletek is alig árusítottak hardcore punk hanganyagot: „Be kellett menni a Headbanger boltba, és akkor úgy kellett kérni, hogy a pult alól hardcore kazetták. Mert azokat nem rakták ki, mert senki nem vette meg. Kellett a hely a Metallicának...” (Attila, 2010). Beszélgetőtársaim szerint az érdeklődés hiányából fakadóan sokáig a *MetalHammer* magazin is csak utalások szintjén foglalkozott hardcore punk zenével. A kilencvenes évek végére a helyzet sokat javult: a könnyűzenei szaksajtó elkezdett élénkebb érdeklődést tanúsítani az irányzat iránt (ebben persze az is közrejátszott, hogy az világszerte ekkor állt népszerűsége tetőfokán), és egyes üzletek kínálatában is helyet kaptak a hardcore punkhoz kapcsolódó termékek. Ezt megelőzően azonban a zene terjesztése kazettamásolás útján történt, más jellegű információhoz pedig csak jobban értesült – elsősorban an-

golul tudó – személyektől, dalszövegekből, külföldi könnyűzenei szaksajtóból vagy fanzine-ekből¹⁹ lehetett hozzájutni. Évek teltek el, mire az első generáció kitartó forrásgyűjtése meghozta gyümölcsét, és a zenéhez kapcsolódó ethosz is megjelent hazánkban.

12. Mivel a straight edge a hardcore punk szubkulturális tőkájének szerves része, meghonosodása hasonló keretek között és hasonló nehézségek árán zajlott le. Kezdetben szintén elsősorban „szájhagyomány” útján lehetett róla ismereteket szerezni, ezek az információk azonban a közlés módjából adódóan homályosak, kevéssé ellenőrizhetők és gyakran egyszerűsítettek voltak:
13. „ANDRÁS: Abban a világban, mikor nincs internet, hozzád a cuccok meg minden úgy kerül, hogy esetleg a haverod átmásolja a kazettát, még csak azt se látod, hogy a borítóra mik vannak leírva például... nem is értettünk angolul, kezdjük ott. Hogyha még hozzánk is került egy borító a szövegekkel, nem értettük.
V. Á.: Honnan tudtatok arról, hogy létezik a straight edge?
ANDRÁS: Úgy, hogy azokat a hardcore cuccokat, amiket be tudtál szerezni ismerősöktől, ők, mit tudom én, berendelték Amerikából, és egy-kettő, aki tudott angolul, tőlük hallottuk, hogy ez a zenekar straight edge. Mi az? És akkor elmondták. Gyakorlatilag így.” (András, 2010.)
14. A kilencvenes évek végéig terjedő periódusban a hardcore punk ismertsége világszerte egyre fokozódott. A megélenkült érdeklődésnek, valamint az internet és az angolnyelv-tudás térhódításának köszönhetően egyre letisztultabbá, befogadhatóbbá és hozzáférhetőbbé vált a zenék köre szerveződő mondanivaló, ennek köszönhetően pedig bővült a hardcore punk közösség is:
15. „V. Á.: Mi vonzott a hardcore-ban?
BÁLINT: Először is a zene. Kezdetben nyilván nem más, punk rockot hallgattam, metálosabb dolgokat, viszont akkor tényleg csak zene volt ez, és csak hallgattuk. És átlagos gimnazisták voltunk. És hát kerestük, hogy még ilyet. És az, hogy kikeresed ezt a Headbanger katalógusból, hogy oda van írva egy zenekar neve mellé, hogy hardcore, veszel egy kazettát, ebből még mindig nem jön át a szellemiség szerintem. Legalábbis nem jött. Viszont '98-ban a Szigeten ilyenekkel találkoztunk, és akkor azt az időt éltük, hogy voltak fanzine-ek, vásároltunk, ezek az emberek megfogható emberek voltak, tehát koncert után tudtál velük beszélgetni, még tán röplapoztak is, vagy valami hasonló, így a hardcore-ról, és akkor vált világossá, hogy ez egy közösség, ennek kultúrája, mondanivalója van, és így ismertük meg.” (Bálint, 2011.)
16. A kétezres évek elejére a helyi színterek keretei között élénk hardcore punk közélet bontakozott ki: megszorodtak és aktívabbá váltak a hazai együttesek, ismert külföldi zenekarok látogattak el Magyarországra, fanzine-ek indultak útjukra, és „csináld magad” szellemiségben működő független kiadók létesültek. A hardcore punk iránt tanúsított érdeklődés és az új források értelemszerűen azt is elősegítették, hogy a straight edge a szubkulturális tőke részeként az addigiaknál árnyaltabb formában rögzüljön a magyar hardcore punk köztudatban.
17. A személyes kapcsolatok révén terjedő tudásanyag mellett ebben a folyamatban jelentős szerepet játszottak azok a fanzine-ek is, amelyek egy-egy rövid cikk vagy interjú erejéig rendszeresen közöltek straight edge tartalmat. A *Straight Edge* már 1993-as számában röviden definiálta a jelenséget,²⁰ a kilencvenes évek végén pedig több olyan fanzine is készült, amely részletesebben is foglalkozott vele (például *Nyitott szemmel*, *Positive Front*, *xdrugfreex*, *Warning Again*). A straight edge meghonosodása szempontjából jelentős eseménynek mondható a HoldxTrue nevű együttes 2000-es megalapítása is: 2009-es feloszlásáig ez volt Magyarország egyik legnépszerűbb és talán külföldön is legismertebb,²¹ első számú straight edge zenekara, amelynek munkássága sokakra volt nagy hatással. A zenekar magyar nyelvű dalszövegeinek egy része reflektál a straight edge-re is, így az absztinencia normái még több hardcore punkhoz juthattak el közvetlen, kézzelfogható formában:
18. „V. Á.: Honnan informálódtál az edge-ről?
ÁLMOS: Nekem leginkább a szövegek adták az első információkat, főleg, amikor megvettem a 2002–2004 kazettát [egy HoldxTrue dalokat tartalmazó válogatáskazettáról beszél – V. Á.].

Mert benne volt minden magyar szöveg. És tudod, elkezdtem olvasni, és végül is majdhogynem definíciók vannak benne leírva, érted, hogy mi a straight edge, meg ilyenek.” (Álmos, 2011.)

19.

A kétezres évek közepére a hardcore punkról szóló információk áramlásában már az internet töltötte be a legfontosabb szerepet. A világháló források egyre bővülő tárházát nyújtja különböző, részben vagy teljes egészében a hardcore punkkal és/vagy a straight edge-dzsel foglalkozó honlapok, blogok, webzine-ek,²² videók (és kisszámú, de a szubkultúráról sokat eláruló videoklip),²³ szubjektív hangvételi írások, publicisztikák és gyakran teljes terjedelmükben hozzáférhető tudományos munkák formájában.

20.

A fórumok (hazánkban például a Punkportál hardcore punk és straight edge tematikájú alfórumai) és Facebook-csoportok (például színterek, együttesek és kiadók üzenőfalai) lehetőséget nyújtanak az ismerkedésre, a tájékozódásra, a kapcsolatok fenntartására, a közösségi élet szervezésére, a vélemények és értelmezések közvetlen megvitatására. Amellett azonban, hogy az internet a helyi színtereken zajló közösségi élet szervezésének elsődleges eszközévé és így a hardcore punk szubkultúra (és azzal együtt a straight edge) fennmaradásának zálogává vált, megítélése ambivalens. Beszélgetőtársaim közül ugyanis sokan gondolják úgy, hogy az azonnali és széles körű hozzáférés felszínességet termel, hiszen így nem kell „megküzdeni” a tudásért, a készen kapott információk pedig akár hamis képet is tükrözhetnek. A világháló kapcsán ismét hangsúlyt kap az a kérdés, hogy a hardcore punk és a straight edge kontextusában mi mindent foglal magában a hitelesség fogalma. A szubkulturális tőke „birtokbavétele” a beavatottság egyik záloga, a hitelesség szempontjából (vagyis annak tekintetében, hogy az adott személyt mások mennyire látják beavatottnak) azonban nem mindegy, hogy ez milyen formában történik.

21.

Az elmúlt évtizedben több olyan dokumentumfilm is napvilágot látott, amely kimondottan a hardcore punkkal vagy a straight edge-dzsel foglalkozik (csak a fontosabbakat említve: *American Hardcore* [2006],²⁴ *National Geographic – Inside Straight Edge* [2008],²⁵ *Edge the Movie* [2009]²⁶), és a jelek arra mutatnak, hogy ez a tendencia a jövőben is folytatódik.²⁷ Hazánkban Alagyi Zoltán és Eisler Kornél készített *Absztinens lázadás* (2000) címen egy straight edge-ről szóló dokumentumfilmet,²⁸ amelyben a magyar hardcore punk színtér több ismert alakja is megszólal, és amely azóta referenciaértékű munkává vált a magyar straight edge-ek körében. A kétezres évektől a tudományosság is egyre nagyobb figyelemmel fordul a két jelenség felé, és sorra jelennek meg angol nyelvű monográfiák.²⁹

22.

Ha általánosságban beszélünk a straight edge-dzsel (is) foglalkozó forrásokról, akkor azt mondhatjuk, hogy azok egyrészt kanonizáló hatásúak, hiszen könnyedén desztillálható belőlük az a közös, állandósult alap, amely a jelenség esszenciáját alkotja, másrészt pedig egyre növekvő mennyiségükkel és változatosságukkal lehetőséget adnak befogadóiknak arra, hogy saját értelmezésüket ne csak személyes vagy on-line beszélgetések alkalmával, hanem közvetett módon is összevessék más értelmezésekkel. Az értelmezések ilyen módon folytonos és több szinten zajló interakcióban állnak egymással, találkozásaik nyomán pedig az egyéni interpretációk sokaságából jellegzetes, egymástól elkülöníthető értelmezési modellek bontakoznak ki, amelyeket a helyi kontextus is újabb árnyalatokkal gazdagít.

Globális sémák, helyi értelmezések

23.

A hardcore punk absztinencia gyakorlatilag a szó minden jelentését felölelheti, a straight edge-ek ugyanis nemcsak az alkoholfogyasztástól tartózkodnak, hanem a dohányzástól, a drogfogyasztástól és elviekben az alkalmi szexuális együttlétektől is, jó részük pedig húst és/vagy általában véve állati eredetű termékeket – legyen az élelmiszer, ruházati cikk vagy használati tárgy – sem fogyaszt. Vannak, akik ezenfelül a koffein, a csokoládé és más stimuláló- (ezért a drogokhoz hasonlóan tudatmódosítónak tartott) készítmények fogyasztását is elutasítják (Haenfler 2006:35–57). Kutatásaim alapján mindez alapvetően a magyar straight edge-re is igaz,

emellett azonban vannak olyan sajátosságai is, amelyek megkülönböztetik a globális mércéül szolgáló amerikai változattól.

24. A szakirodalmi korpusznak az a része, amely az Egyesült Államokban gyűjtött anyaggal dolgozik, a straight edge-et javarészt a hardcore punkból táplálkozó, de attól egyértelműen különválasztható szubkultúraként tárgyalja. Ez a helyi sajátosságok miatt lehetséges is, hiszen az Egyesült Államokban léteznek olyan közösségek, melyeket elsősorban tagjaiknak absztinenciája köt össze, és az is előfordulhat, hogy egy személyt akkor is elfogadnak straight edge-nek, ha nem a hardcore punk közegből érkezik. Az amerikai straight edge-ről a következőképpen nyilatkozott egyik beszélgetőtársam:
25. „Ott lehettek olyan bulik, ahol mindenki straight edge volt. Erről az Earth Crisisnek van egy tök jó mondata, akik meg tudtak csinálni olyan bulikat, ahol mindenki straight edge volt. Tehát az egész terem. És ott több száz emberről beszélünk. Az egész tömeg straight edge-ekből állt. És ráadásul erre azt mondta az énekes pali, hogy ez a saját hitünkben való osztozásnak az öröme. Magyarországon ilyeneket nem lehetett megcsinálni, mert annyira szűk volt az egész réteg.” (Andor, 2011.)
26. Ahogyan arra utolsó mondata is utal, Magyarországon a straight edge-ek nem alkotnak a hardcore punktól egyértelműen elkülöníthető csoportot. Ennek egyik oka az, hogy a straight edge nem autonóm: a hardcore punk keretei között működik, annak gyakorlataihoz és stratégiáihoz, sőt szerveződési és működési logikájához igazodik, így kevésbé alkothat attól elkülönülő közösséget. Minderre egyik beszélgetőtársam különösen érzékletesen mutatott rá:
27. „Ez szerintem egy életstílus. Igazából szubkultúrának is kevésbé nevezném. Ez a szubkultúrának egy életstílusa. Nincsen saját közössége. Nyilván összeköt, de nem ez az elsődleges kapocs a barátságánál. Nincsenek igazi straight edge csapatok, akik kizárják... vagy nem is kizárják, de úgy száz százalékban egy straight edge baráti kör. Nem nagyon találkozok [sic!] ilyenekkel. Hardcore van. Az a közösség.” (Bálint, 2011.)
28. Magyarországon a straight edge-et kizárólag a hardcore punkhoz köthető életmódnak (és egyúttal identitásnak) tartják: arra hivatkozva, hogy a jelenség tulajdonképpen „hardcore punk találmány”, hazánkban csak a színtér résztvevőit fogadják el straight edge-ként.³⁰ Beszélgetőtársaim elsődlegesen hardcore punknak tartják magukat, straight edge-ségük pedig ehhez képest másodlagos és opcionális identitás szerepét játssza. Megfigyeléseim alapján hazánkban a hardcore punkok körében egyébként sem jellemző a túlzott alkoholfogyasztás, és meglehetősen elterjedt a vegetarizmus és a veganizmus is, vagyis egy nem absztinens hardcore punk és egy straight edge között a különbség gyakran mindössze abban rejlik, hogy az illető megfelel-e a straight edge-ség összes kritériumának, straight edge-nek vallja-e magát, és környezete annak tartja-e.
29. Autonóm, a magyar hardcore punk színtér straight edge-eit egyesítő közösség létezéséről tehát jelenleg nem beszélhetünk, és bár időnként történtek kísérletek a megszervezésére, azoknak nem volt túlzottan nagy sikerük. Ennek egyik oka az, hogy beszélgetőtársaim becslése szerint a straight edge-ek száma Magyarországon jelenleg mindössze száz-kétszáz főre tehető, és ők is az ország különböző pontjain élnek – a kis létszám és a földrajzi távolság pedig eleve megnehezít minden hasonló törekvést. Másrészt az is közrejátszhat ebben, hogy Magyarországon az úgynevezett *positive line* irányzat terjedt el leginkább, amelyet nagyfokú individualizmus jellemez, emiatt pedig csak kevesekben él az igény egy jól körülhatárolható straight edge közösség létrehozására.³¹
30. Kutatásaim alapján a straight edge univerzális normáihoz hazánkban három főbb értelmezési típus kapcsolódik: a *positive line*, a krishnacore és az NS, azaz nemzetiszocialista straight edge.³² Ezek természetesen lehetőséget nyújtanak a normák további egyéni értelmezésére is, hiszen egyik irányzat sem hoz létre olyan csoportot, amelynek képviselői a straight edge lény-

géről és saját straight edge-ségükről teljesen homogén módon vélekednek. Mindháromról elmondható ugyanakkor az is, hogy kapcsolódik hozzá a straight edge identitás hiteles („helyénvaló”) megélésének egy-egy olyan modellje, amelynek az adott értelmezéssel szimpatizáló egyének többé-kevésbé tudatosan mindannyian igyekeznek megfelelni.

Univerzális kritériumok

31. Az alkohol, a dohányzás és a drogok elutasítása minden esetben a straight edge-ség alapvető kritériuma, az absztinenciának tehát ezekre mindenképpen ki kell terjednie. Adatközlőim ezt elsősorban a már említett *Straight Edge* (1981) és *Out of Step* (1983) című dalok tartalmára vezették vissza. A promizskuitás elutasítását azonban – annak ellenére, hogy az *Out of Step* (1983) szövegében ez is benne foglaltatik – az interjúk során nem mindenki említette imperativusként. Egyik beszélgetőtársam szerint ez azért alakulhatott így, mert ez a kérdéskör a többihez képest több értelmezési problémát vet fel:
32. „És itt van a másik kérdés, ami a straight edge-ben is egy hatalmas nagy kavalkád, és félreértést kreált, ez a sor, hogy I don't fuck [...]. De a harmadik [kitétel – V. Á.] nem azt jelentette, hogy valaki ne éljen szexuális életet, hanem azt jelentette, hogy ne használd ki a nőket vagy akár a férfiakat olcsó szexuális kapcsolatokra. [...] Itt erről szólt az egész. Nem arról, hogy ne szexelj. Mindenki azt csinál, amit akar. Ő [Ian MacKaye – V. Á.] is megfogalmazta: ha akarsz egyéjszakás kapcsolatba menni, menjél, csináld. Ez nem az én dolgom. Ez a ti dolgotok. Viszont én mint Ian MacKaye nem gondolok egy nőtársamra úgy, hogyha meglátom, hogy én ezt meg akarom dugni, hanem mint a nőtársamra, egy másik emberre, akivel beszélgetek. Neki ez volt a felfogása. Nahát ezt is ugye nagyon sokan félreértették, és való igaz, nem magyarázta meg olyan tökéletesen tisztán interjúkban.” (András, 2010.)
33. Azok a beszélgetőtársaim, akikkel szót váltottam a kérdésről, mindannyian monogám beállítottságúnak vallották magukat, de ezt nem straight edge-ségükhöz kötötték, hanem neveltetésükhöz vagy egyéni preferenciáikhoz. Az interjúkból az rajzolódik ki, hogy a szöveg vonatkozó sorát többféleképpen lehet értelmezni: van, aki monogámiára sarkalló mondanivalót érez benne, és van, aki szerint az intimitás fontosságára utal.
34. Az absztinencia gyakran terjed ki a húsfogyasztásra (illetve veganizmus esetén minden állati eredetű termék fogyasztására), de ez nem tartozik a straight edge-ség abszolút érvényű kritériumai közé. A vegetarianizmus és veganizmus opcionális voltát szintén Ian MacKaye dalszövegeivel indokolják: ami nem szerepelt bennük, az nem alapvető feltétele a straight edge-ségnek. Ennek ellenére sokan gondolják úgy, hogy a hús és az állati termékek elhagyása morálisan indokolt, és az absztinencia akkor nyer valódi értelmet, ha ezekre is kiterjed:
35. „Ha úgy vesszük, a straight edge az egy önző dolog. Hogyha nem vagy vegetáriánus, mert akkor azt végül is csak magad miatt csinálsz. De ha már hozzátartozik számodra a vegetarianizmus is, akkor már nemcsak magadért csinálsz, hanem másokért is.” (Álmos, 2011.)
36. A positive line-nal azonosuló beszélgetőtársaim jellemzően vegetáriánusok vagy vegánok. Ezzel szemben NS straight edge adatközlőim mindannyian fogyasztanak húst (állításuk szerint az irányzatra nem jellemző annak elhagyása), amit azzal indokolnak, hogy az egészséges táplálkozásban az állati eredetű termékeknek fontos szerepe van. A krishnacore esetében a húsfogyasztás elvetése nem lehetőség, hanem vallási előírás, így azok a Krisna-tudatú hardcore punkok, akiket absztinens életmódjuk miatt straight edge-ként tartanak számon, mindannyian vegetáriánusok. Mindez arra mutat rá, hogy az absztinencia köre és a straight edge értelmezésének típusai között összefüggés áll fenn.
37. Az absztinencia ideális esetben hosszú távra szól, és csakúgy mint egyébként a hardcore punk, a straight edge nagymértékű elkötelezettséget kíván meg. Az absztinens életmóddal fel lehet ugyan hagyni – ezt nevezik *edgebreaknek* –, de akkor az illető többé nem nevezheti magát

straight edge-nek. Még ha így is tesz, mások már nem fogják akként elfogadni, és az edgebreak körülményeitől, illetve a többi straight edge hozzáállásától függően esetenként presztízse is csökkenhet:³³

38.

„[...] Megtöröd az edge-et. Iszol, satöbbi. Utána most, ha te megint visszaállsz arra, hogy te nem iszol, nem dohányzol, nem drogozol, satöbbi, ezekre utána az már nem ugyanaz. Az már nem ugyanaz. Onnantól már nem fogják úgy elfogadni a srácok, hogy te straight edge vagy. Szóval ez tényleg arról szól, hogy elkezded, és akkor ezt életed végéig tartod. [...] Nem lehet az, hogy hú, én most straight edge vagyok, és akkor háromhavonta letolok egy sört. Az nem straight edge.” (Álmos, 2011.)

39.

Mivel országszerte viszonylag kevés straight edge-ről beszélhetünk, és sokan közülük személyesen vagy közvetetten – hírből, esetleg fórumokról is – ismerik egymást, nem nehéz számon tartani, hogy ki az, aki már nem absztinens, és egy-egy edgebreaknek – különösen, ha a szintér szervezésében oroslánrészt vállaló, ismertebb személyről van szó – időnként híre is megy. A legtöbb esetben csak akkor derül fény az absztinencia feladására, ha az szándékos és nyilvánosan vállalt, hiszen nehéz volna ellenőrizni, hogy egy adott straight edge a szintéren kívüli életében is tartja-e magát az absztinencia normáihoz. Az edgebreak nyílt felvállalásával az illető többé már nem mondhatja magát straight edge-nek anélkül, hogy ne kapna helytelenítő visszajelzéseket. Kritikával – attól függően, hogy szintén absztinens ismerősei miként vélekednek az edgebreakről – még az is szembesülhet, aki egyébként nem is kívánná magát újra straight edge-nek mondani:

40.

„V. Á.: Edgebreak volt?”

BÁLINT: Az egyszer van egy embernek.

V. Á.: Utána nincs visszatérés szerinted?”

BÁLINT: Az életformához van, de újra felvállalni ezt a címkét, az elvileg nem szabályos. Vannak, akik megteszik ám, de hát ez azért furcsa. [...] Mindenkinek tudnia kell, és el kell fogadnia azt, amikor felvállalja azt, hogy ő straight edge, hogy ez egy olyan klub, ahol nem kér senki bizonyítványt, amikor belépsz. Amikor kilépsz, akkor vesszőfutás van. Akkor minden szart rád fognak dobálni a barátaid is, de ez az élet rendje. Te is ugyanígy osztottad az előtted kilépőket, az utánad jövők is osztani fognak téged, hogy kiszállsz.” (Bálint, 2011.)

41.

Az edgebreak fogalmát megfigyeléseim szerint csak azokban az esetekben alkalmazzák, amikor az az absztinencia három alappillére, tehát az alkoholfogyasztásra, a dohányzásra, illetve a drogokra irányul. Ha például egy vegetáriánus straight edge újra elkezd húst fogyasztani, az még akkor sem fog edgebreaknek számítani, ha tettét egyébként az elkötelezettség megingása-ként értelmezik. Interjúim készítése során néhány alkalommal felmerült a szándékosság kérdése is, ez pedig még inkább árnyalja az edgebreak koncepcióját:

42.

„ÁLMOSS: Voltunk egy kerti partiban, és volt nálam egy üveg gyömbér. Mármint Kinley, ilyen üdítőital. És így ültem a székemben, leraktam magam mellé a flakeszt, ilyen kétliteres flakeszt, és akkor dumáltam. És a barátnőm barátnője ült mellettem, és ő is lerakta a pepsis flakonját az én flakeszom mellé. Csak őneki az üvegében leó [vörösboros kóla – V. Á.] volt. Én meg, tudod, beszéltem, beszéltem, lenyúltam egy műanyag flakonért, nem is figyeltem. Csak így dumáltam, és jól meghúztam. De szerencsére még nem nyeltem le. Tudod, így nézem, hogy bazd meg, ez nem gyömbér, mi ez? Bazd meg, leó! És köptem ki abban a pillanatban. És mi van akkor, hogyha kapásból nyelem is, érted...”

V. Á.: Akkor mi lett volna, tényleg?”

ÁLMOSS: Hát akkor edgebreak. De ilyenkor ez így mondjuk nem számít; ha az ember véletlenül, nem akarattal, mármint hogy, érted, nem szándékosan csinálja, akkor szerintem nem számít edgebreaknek, mert például hallottam már olyanról, hogy valakit szopattak a haverjai olyanul, hogy most buliban nem figyeltél, és akkor az üdítődbe raktak rumot, ő meg lehúzta, nem is figyelte.” (Álmos, 2011.)

43.

A fentiekben ismertetett normahármas (az alkohol, a dohányzás és a drogok elutasítása), valamint a normaszegést véglegessé és visszavonhatatlanná tévő edgebreakfogalom interjúim és a szakirodalom összevetése alapján a straight edge univerzális sajátosságának tűnik. Egy magyar, egy nyugat-európai vagy egy amerikai straight edge életmódját ezek a normák ugyanolyan mértékben határozzák meg, és egy esetleges edgebreak mindegyikük státusán változtat. A közös normák létezése azonban nem jelent egyet azzal, hogy azok értelmezése is egyforma. Tanulmányom következő részeiben azt mutatom be, hogy terepmunkám anyagának elemzéséből milyen értelmezési típusok bontakoznak ki, és hogy ezek milyen további jelentésrétegekkel ruházzák fel a jelenség magvát alkotó normahármas.

Az absztinencia értelmezései

Pozitív straight edge

44.

A positive line-nak nevezett irányzat a kilencvenes évek második felében alakult ki az Egyesült Államokban. A korszak hardcore punk színterének egyik legnagyobb hatású együttese az Earth Crisis nevű straight edge zenekar volt, amelynek tagjai mind az absztinenciát, mind pedig a hardcore punk szubkultúra társadalmi szerepvállalásának fontosságát illetően meglehetősen radikális nézeteket vallottak. Dalszövegeikben harcias hangvételen buzdították közönségüket környezettudatos életmódra, az állatok jogainak védelmére, a természet kizsákmányolásának megakadályozására, a drogok, a dohányzás és az alkohol elleni harcra, valamint a straight edge promotálására.

Az üzenetükre fogékony közönség tevékenysége azonban ellentmondásokat szült. Egyfelől ekkoriban kristályosodott ki a hardcore punk és straight edge néhány olyan vonása (fogyasztás- és globalizációellenesség, környezettudatosság), amely ma már egyértelműen a szubkulturális tőke szerves része. Másfelől viszont a radikális straight edge képviselői – „a cél szentesíti az eszközt” mondás jegyében – elkövettek olyan erőszakos cselekményeket is, amelyek sokak szemében a straight edge-et és rajta keresztül magát a hardcore punk szubkultúrát is megbélyegezték. A *militáns* (militant) és *hardline* jelzőkkel illetett irányzatról szóló híradások morális pánikot³⁴ keltettek az amerikai társadalomban, ez pedig *belülről* is újradefiniálta a hardcore punk és a straight edge jelentését. Azok, akik nem értettek egyet a radikalitással, elhatárolódtak az irányzattól, és ezt önmegnevezésükben is kimutatták: használatba vették a *positive* jelzőt, amivel azt igyekeztek kifejezni, hogy elveik másokra való ráerőltetése helyett egy elfogadó, toleráns és példamutató közeget kívánnak teremteni, amely kollektív mozgalmi érdekek helyett az *egyén* fejlődését szolgálja.³⁵

45.

Beszélgetőtársaim többsége ezzel az irányzattal azonosul, és egyúttal ezt tartja a legelterjedtebbnek is. Terepmunkám során nem találkoztam olyasfajta militáns straight edge-dzsel, amely a fentiekhez hasonló mértékű intoleranciát mutatna a nem absztinens külvilággal szemben, és interjúalanyaim is egyöntetűen állították, hogy Magyarországon ez az irányzat ebben a formában nem létezik.

46.

A positive line esetében – csakúgy, mint a többi értelmezési típusnál – a hitelesség ideálja nemcsak az absztinencia normáinak maradéktalan betartását foglalja magában, hanem azt is meghatározza, hogy mi a straight edge identitás megélésének, illetve a normák értelmezésének megfelelő módja. A viselkedési modellt nyújtó ideál megközelítéséhez (vagyis a hitelességhez) tehát nem feltétlenül elég absztinensnek lenni, és azt valamilyen formában felvállalni,³⁶ hanem egyéb kritériumoknak is meg kell felelni.

47.

A straight edge-dzsé válásnak a positive line egyezményes és íratlan szabályai szerint belső igényből kell fakadnia, amely egyenesen következik az egyén személyiségének fejlődéséből:

48.

„V. Á.: Azon nem gondolkoztál még, hogy te is edge legyél? [A kérdést Zalánhoz intéztem, Roland és Balázs mindketten straight edge-ek. – V. Á.]

ROLAND: Úgy kezdtük a zenekart, hogy...

ZALÁN: Hát igen. Nem ment, gyenge voltam. De ez igazából nem is lett volna igaz.

BALÁZS: Az én véleményem az, hogy még nem érettél [sic!] meg rá.

ZALÁN: Nem, most ez igazából nem úgy megy, hogy én most kinézem magamnak, mert persze, nagyon szimpatikus, és egy rakás elvet betartok az ilyen edge-alapelvek közül, de ez most nekem nem úgy van, szerintem semelyik ember nem olyan, hogy ó, én most edge akarok lenni, és... hanem ez majd jön.

BALÁZS: Azért mondom, hogy ez az embernek belül alakul ki. Egy idő után rájön, hogy ő már az.” (Roland, Zalán és Balázs, 2010.)

49.

A pozitív straight edge-ség egyik elsődleges kritériuma az, hogy az absztinenciát egyéni indítástól kell vállalni, és ebben nem játszhat számottevő szerepet a csoporthoz tartozás utáni vágy, ez esetben ugyanis nem a belső igény ad erőt az absztinens életmódhoz (ami jelentős külső nyomással járhat, főleg, ha valaki nem absztinens ismerősökkel veszi magát körül), hanem a megnevezés, illetve a csoporttagságban rejlő erő. Fontos megemlíteni, hogy ez az elvárás a militáns vonallal szembeni önmeghatározás egyik fontos eleme. A straight edge a positive line képviselői számára nem mozgalom, hanem hasonlóan élő és gondolkodó egyének névleges összessége, amelynek lehetnek akár közösségi aspektusai is, de amelyben mégis az *egyéni* dominál:

50.

„Ha ezt megpróbálsz mozgalomba tömöríteni, akkor abból lesz az NS [a nemzetiszocialista straight edge-re utal – V. Á.], meg abból lesznek a verekedések. Aminek nincs értelme. Hogy azért egymásnak essünk, mert ő iszik sört, én meg nem.” (István, 2011.)

51.

Megfigyeléseim alapján a hitelesség ideálja minden esetben erős kihatással bír arra, hogy az egyes személyek straight edge-ként milyen viselkedést mutatnak, és milyen elveket vallanak, de azért bizonyos fokú rugalmasságot is megenged, és ez a positive line-ra – amelynek közép-pontjában a tolerancia és az egyéni döntések tiszteletben tartása áll – különösen igaz. A legtöbben belátják, hogy a straight edge-ség nem statikus dolog, és az idő múlásával párhuzamosan változhat az, ahogyan az egyén megéli straight edge identitását. Természetesnek tartják, hogy az ifjabb generáció képviselőinek az útkeresés fázisában még szükségük lehet arra, hogy közvetlenebb, konfrontálódóbb módon mutassák ki straight edge-ségüket. Ugyanakkor úgy tartják, hogy az évek múlásával az absztinenciának egyre inkább az élet természetes, magától értetődő részévé kell válnia, amely nem szorul bizonyításra vagy magyarázatra, hanem inkább egyfajta háttérként funkcionál:

52.

„Hát nyolcadikos koromban énnekem tök poén volt szarrá inni magamat, és úgy, hogy a rendőrök próbáltak igazoltatni, de nekem még személyim se volt akkoriban, csak a diákigazolványomat próbáltam mutogatni, és kurva részeg voltam. És rájöttem, hogy persze, ez egy hülyeség volt. És az, hogy most megismertem a straight edge-et, azt csak jó volt nevében nevezni valahogy. Érted, az egész. De az se volt már fontos egy idő után. Mert nekem nem az a lényeg, hogy én mások felé megmutassam, hogy én mi vagyok, hanem azt tudjam, hogy én ki vagyok. Elsődlegesen.” (András, 2010.)

53.

Ezzel összhangban sokan az edgebreaket is a személyes fejlődés természetes velejárójának, egyéni döntésnek tartják – ez azonban nem változtat azon, hogy edgebreak után az illető többé nem nevezheti magát straight edge-nek. A positive line modelljében az is benne foglaltatik, hogy egy hiteles straight edge nem hirdetheti nézeteit, és nem erőltetheti rá másokra őket:³²

54.

„Ha valaki hozzánk csapódik, nem rögtön azzal kezdem, hogy figyelj, ne igyál már, s a többi... hogyha elkezd efelől érdeklődni, akkor nagyon szívesen elmondom neki, hogy miről van szó. [...] Mindenkinek magának kell megtapasztalnia. [...] Én tudom, hogy mik azok a dolgok, amiket megvonok magamtól, mert tudom, hogy erre nincs szükségem, és tudom, hogy milyen voltam, mikor én azt használtam, és tudom, hogy milyen így, hogy most nem használom. Erre egy HoldxTrue szöveggel tudok válaszolni: »magától jön el, vagy végleg elmarad« [HoldxTrue: *Akkor és most*, 2001 – V. Á.]”. (Álmos, 2011.)

55. Ennek megfelelően a straight edge identitás figyelemkeltő, a hitelesség ideáljának határait át-lépő megnyilvánulásait általában elítélik, és a felszínességgel, a valódi elkötelezettség hiányával társítják, vagyis hiteltelen viselkedésnek minősítik.
56. Főbb vonásait tekintve a positive line magyar változata meglehetősen pontosan reprodukálja azokat a jellegzetességeket, amelyeket Ross Haenfler az amerikai változat kapcsán ismertet: a straight edge-séget személyes választásnak tartja, az egyénre összpontosít, kevésbé hajlamos nézeteinek külsőségeiben vagy verbálisan történő promotálására, toleránsabb hozzáállást mutat az edgebreakkel szemben, nagyobb valószínűséggel foglalja magában a vegetarianizmust, és nagyobb teret enged a normák egyéni értelmezésének (Haenfler 2006:85–86). Míg azonban az amerikai változat számára a militáns vegán straight edge jelenti azt az ellenpontot, amely az eltérően értelmezett normák révén lehetőséget nyújt az elhatárolódásra és egyúttal az öndefinícióra is, addig a magyar positive line képviselői az úgynevezett nemzetiszocialista straight edge-ben látják azt.

NS straight edge

57. A magát NS, azaz „nemzetiszocialista” jelzővel illető straight edge hazánkban az elmúlt évtizedben kezdett el tért hódítani. Az irányzat kimondottan kelet-európai sajátosságnak tűnik: beszélgetőtársaim Ukrajnából és Oroszországból eredeztetik, és bár politikai straight edge-ről az amerikai szakirodalom is beszél (például Haenfler 2006:14–15), illetve külföldi jellegzetességként adatközlőim is említettek ilyen irányzatot, más régióból mind ez ideig nem találtam utalást olyan értelmezésre, amely az absztinenciát hasonló irányú politikai állásfoglaláshoz kötné.³⁸
58. 2012-es munkájában Paksa Rudolf a szélsőjobbaldaliság eszmei kereteinek fejlődését tárja fel a dualizmus korától egészen napjainkig. Konklúziójában arra hívja fel a figyelmet, hogy bár a magyar szélsőjobbaldalt alkotó politikai mozgalmak és szubkultúrák töredezettsége némileg megnehezíti a kutatás dolgát (főleg a fogalomhasználat tekintetében), a különféle eszmék szövevényes hálójából mégis kivonhatók olyan közös sajátosságok, amelyek elősegítik a szélsőjobbaldaliság tudományos meghatározását. A szerző a következőket sorolja fel: liberálistdemokrácia- és kapitalizmusellenesség, szocializmusellenesség, egy nemzeti és keresztény értékeket képviselő állam létrejöttének vágya, globalizációkritika (amely főleg az Egyesült Államok és az Európai Unió ellen irányul), kirekesztő gondolkodás (idegen- és másságellenesség), küldetés-tudat, revizionizmus, nemzeti tematika, a Szálasi-féle hungarista és a német nemzetiszocialista eszmék iránti nosztalgia, ellenkulturális jelleg („földalatti” szerveződés, saját hálózatok) és radikálitás (Paksa 2012:251–254). Ethosát tekintve az NS straight edge is alapvetően ebbe a keretbe ágyazódik.
59. Magyarországon ugyanis az NS straight edge – bár hazai alapítóinak azokat a straight edge-eket tartják, akiknek politikai nézetei köztudomásúlag mindig is szélsőjobbaldali eszmék felé húztak – nem a hardcore punk színtéren alakult ki. Az NS straight edge-ek jó része nem a hardcore punkok közül kerül ki, hanem vagy skinheadek,³⁹ vagy pedig a szélesebb értelemben vett szélsőjobbaldal egyéb képviselői közül, így sokuk többirányú kötődéssel rendelkezik. A jelenség körvonalainak megállapítását az is nehezíti, hogy létezik az NSHC, azaz nemzetiszocialista hardcore punk fogalma is, ez pedig akár arra is utalhatna, hogy a hardcore punk közösségen belül ezzel az önmegnevezéssel létezik egy csoport, amelynek tagjait a nemzetiszocialistának nevezett eszmék iránt érzett szimpátiájuk köti össze. Ez azonban nem felel meg a valóságnak: bár minden bizonnyal vannak olyan hardcore punkok, akik politikai preferenciáikat tekintve jobbaldalinak vallják magukat, egy szélsőjobbos eszméket valló NSHC közösség gondolatát a többségük kategorikusan elutasítja, és sokuk már a megnevezést is önellentmondásnak tartja.⁴⁰ Az NSHC kifejezés így inkább olyan, hardcore punk stílusjegyekkel bíró zenét fed, amely szélsőjobbaldali eszmeiséget közvetít:

60. „Egy dolog, ami mindig is megvolt a hardcore-ban, az az antirasszista, antifasiszta, antináci kérdés. Ez egyszerűen mindig is megvolt. Pláne Amerikában, ahol számos zenekarban voltak színes bőriék. Abba ott nem fért bele. [...] Az oi zene már csak egy lépés a hardcore felé. Tehát az, hogy ez az NS dolog belekerült, ez semmi másnak nem köszönhető, mint hogy van egy pár srác, aki szereti a hardcore zenét, gyakorlatilag le se szarja, hogy mi a mondanivalója, hanem a hardcore mondanivalót a saját képére formálja.” (András, 2012.)
61. A Paksa Rudolf által felállított fogalmi kereteket használva az NS straight edge-ekről elmondható, hogy referenciarendszerüket alapvetően az újhungarista és neonáci eszmék, illetve az úgynevezett „nacionalista újromantika” (Paksa 2012:207–223) sajátos keveréke alkotja. A magyar szélsőjobboldali eszméknek megfelelően hazánkban az NS straight edge figyelmének fókuszában a magyarság, a nemzet helyzete áll: képviselői úgy vélik, hogy a veszélyben forgó nemzeti integritás megőrzéséhez – amennyire csak tőlük telik – kötelességük nekik is hozzájárulni, ennek pedig elsőrangú eszköze lehet az a tudatosság, amely az absztinens életmódból fakad. Vannak, akik úgy gondolják, hogy az NS straight edge kiváló eszköze lehet a szélsőjobboldali eszmék rehabilitálásának, mert „tisztá” életvitelével bizonyíthatja a társadalom felé azt, hogy a közhiedelmekkel ellentétben a magyar szélsőjobboldal konstruktív tettekre is képes:
62. „Húsz éve azt hallod a médiából is, hogy ezek ilyen agresszív, ostoba seggfejek, akik elmennek egy hétvégén, bebasznak, és utána megverik az összes emigránst [sic!] a környéken, akkor persze hogy meglepődsz azon, amikor azt hallod, hogy ezek ilyen békés tüntetéseket szerveznek, fákat ültetnek a határvidékbe, szórólapoznak, senkit nem vernek meg, és gyakorlatilag nem isznak, nem fogyasztanak alkoholt, és nem drogoznak. És akkor tudod, amikor az ember félti a gyerekeit ettől az egészsztl... akkor egy idő után a politika kezdi el féltetni azokat, hogy leengedi a gyereket, látja, hogy nem is olyan szörnyű, és akkor megnövekszik a jobboldalnak a szimpatizánsrétege.” (Kornél, 2011.)
63. Az NS straight edge esetében az egészség – mind mentális, mind fizikai értelemben – sokkal gyakrabban kap helyet az absztinencia mellett szóló érvek sorában, mint a pozitív straight edge esetében. A fizikai állapotra való tudatos odafigyelés és a test karbantartása a legtöbb NS straight edge életében központi szerepet játszik. A káros szubsztanciáktól mentes, egészséges és lehetőleg edzett test vélekedésük szerint az elme tiszta, tudatos működését eredményezi („ép testben ép lélek”).⁴¹ Mindez szorosan kapcsolódik a nemzet integritásának visszaállításáért folytatott eszmei – és időnként a szó szoros értelmében vett⁴² – „harc” motívumához is: az NS straight edge úgy tartja, hogy csak az absztinens életmódból származhat olyan fegyelmeztség és tudatosság, amely valódi változást indíthat el.⁴³
64. Az NS straight edge a belső igényre koncentráló és individualista pozitív straight edge-hez képest jóval extrovertáltabbnak, gyakorlataiban pedig határozottan közösségorientáltabbnak mutatkozik.⁴⁴ Bár NS adatközlőim is mindannyian egyéni döntés dolgának tartják az absztinens életmódot, úgy gondolják, hogy az szolgálhat egyén felett álló érdekeket is, és a nem absztinens szélsőjobboldali közegben, illetve akár nemzeti szinten is fontos változásokat idézhet elő.
65. Az NS straight edge tehát az absztinencia normáját szélsőjobboldali eszmeiségbe illeszti. A pozitív straight edge-dzsel szemben nemcsak az egyénre koncentrálnak, hanem közösséget is épít, amelyet többféle módon igyekezik vonzóvá tenni. Az, hogy képviselőinek önmeghatározásában az absztinencia és a politikai állásfoglalás szorosan összefonódik, egyfelől a politikai straight edge-hez közelíti az irányzatot. Másfelől mozgalomként való elgondolása annak ellenére is az amerikai militáns vonallal rokonítja, hogy a két irányzat céljaiban és eszközeiben is különbözik. Az absztinencia az NS straight edge-ek szerint nem pusztán „magánügy”, hanem egyúttal olyan eszköz is, amely fokról fokra változtathatja a szélsőjobboldal szimpatizánsainak megítélését, és egyben egy olyan életmód-alternatívát nyújt, amely a szélsőjobboldal általános törekvéseivel is kompatibilis.

66.

A pozitív straight edge képviselőinek nagy része kimondottan elítélően vélekedik az NS straight edge-ről. Ez abból fakad, hogy – amiként azt már említettem – az utóbbi a hagyományos hardcore punk látásmódtól távol álló értelmezési keretbe helyezi az absztinenciát. Ellenérzéseiket nem NS beszélgetőtársaim azzal indokolják, hogy a hardcore punk alapvetően toleráns és diszkriminációellenes hozzáállást képvisel, és mivel a straight edge ebből a mentalitásból született, egyszerűen nem fér össze a szélsőjobboldali eszmékkal.

67.

Az elutasítás időnként komoly konfliktusokhoz is vezethet. Sok hardcore punk együttes nem tűri meg koncertjén a láthatóan – vagy köztudomásúlag – szélsőjobboldali szimpatizáns személyeket, és általában véve is igyekszik mindenfajta kapcsolatot kerülni a szélsőjobboddallal.⁴⁵ Gyakran kínosan ügyelnek arra is, hogy dalszövegeikben nyoma se legyen olyan gondolatoknak, amelyek szimpátiát válthatnak ki a szélsőjobboldal részéről, sőt a radikális eszmék nyílt elutasítása az utóbbi években szinte elvárásává vált.⁴⁶ Az alább elbeszélte eset rámutat arra, hogy mennyire kényes kérdéssről van szó, és hogy egyetlen (dacos) gesztus mekkora port kavarhat, ha szélsőjobboldali eszmékre vonatkozó utalást tartalmaz:⁴⁷

68.

„ISTVÁN: [...] Igazából a HoldxTrue-t is szerették [az NS straight edge-ről beszélgetünk – V. Á.], ugye mert volt a *Nem a mi utunk* című számunk, azt nem tudom, hogy hallottad-e. V. Á.: Hallottam róla.⁴⁸

ISTVÁN: Megvolt a története. És igazából az nem úgy szólt, hogy utáljuk a buzikat, és verjük meg s a többi, hanem szintén megvolt akkor a hardcore-on belül egy olyan vonulat, hogy föl-kapták, elkezdtek hype-olni ezeket a dolgokat, ami teljesen rendben van, csak amikor elkezdik erőltetni, és túlzásokba esnek, az már hülyeség [a homoszexualitás divatjáról beszél – V. Á.]. És akkor megíródott az a szám, illetve a híres mondat, hogy »nekem te buzi vagy, neked én náci, csak rágalmakkal tudsz velünk szembeszállni«, és azért rágalmakkal, mert mi soha nem csesztünk senkit emiatt. Viszont tudod, nagyon könnyen a nyakadba borítják ilyenkor, hogy náci vagy. Csak azért, mert így és így gondolkodsz bizonyos dolgokról. Hát ebből született meg az a szám, és nyilván terjednek ezek a zenék, és ezt nyilván megismerték a nemzeti oldalon is, amivel nekem amúgy semmi bajom nem volt, mert például akkor divat lett utálni mindent, ami nemzeti. Még a sima magyar zászlóra is rámondani, hogy az náci jelkép, hogy a turulmadár náci jelkép. Tehát minden ilyenre, és én akkor kezdtem el ragasztgatni csodaszarvasos matricát gitárra, csak hogy legyen már egy kis konfliktus.” (István, 2011.)

69.

Eddigi interjúim azt mutatják, hogy az NS straight edge részéről nincs igény a hardcore-tól való elhatárolódásra. Ez minden valószínűség szerint azért van így, mert az öndefinícióhoz szükséges ellenpontot ez az irányzat elsősorban a nem absztinens szélsőjobboldali közegben találja meg, amelyet megfigyeléseim szerint gyakran illet azzal a kritikával, hogy tagjainak viselkedése hátráltatja a közös célok megvalósítását, illetve rombolja a szélsőjobboldal „imázsát”.⁴⁹

Krishnacore

70.

A krishnacore kifejezés olyan hardcore punk zenére utal, amelyet Krisna-tudatúak játszanak, és amelynek gyakran tartalmát is vallási mondanivaló határozza meg – de legalábbis tartalmaz utalásokat a zenészek vallására –, általánosabb jelentésében pedig a hardcore punk szubkultúra és a Krisna-tudat összefonódására. A krishnacore elterjedése Ray Cappo (a Youth of Today nevű együttes straight edge frontembere) nevéhez fűződik,⁵⁰ aki a kilencvenes években Krisna-hívó lett, és megalapította Shelter nevű, krisnás mondanivalót közvetítő együttesét. Ray Cappo már a Youth of Today-jel a straight edge egyik legendás figurájává vált, és amikor absztinenciája a Krisna-tudat formájában spirituális jelentőséget nyert, sokan követték példáját: rövid időn belül nemcsak Amerikában, hanem Európában is látványosan megsaporodtak a krisnás zenekarok. Személyén kívül természetesen egyéb okai is voltak annak, hogy a Krisna-tudat összekapcsolódhatott a hardcore punkkal:⁵¹

71. „Az, hogy krisnásnak lenni, ami keletről jövő és gyakorlatilag egy olyan filozófiát közvetítő kultúra – nem is nevezném vallásnak –, ami kifejezetten választ tud neked adni arra, hogy mi a probléma ezzel a világgal, mi a probléma ezzel a fogyasztói társadalommal, mi a probléma az- zal, ha valaki húst eszik, tönkreteszi a szervezetét alkohollal, drogokkal, s a többi... Ezek a dol- gok ott ugyanúgy jelen vannak, hiszen a Krisna-tudatnak a fő elveiben benne van, amikor egy tanítványt elfogad egy lelki tanítómester, a tanítvány fogadalmat tesz, hogy ő nem mérgezi a testét alkohollal, cigarettával, hússal, drogokkal. És akkor hoppá, ott van a straight edge alap- elv. Tehát ez a kettő így nagyon együtt mozog.” (András, 2012.)
72. A *straight edge* tehát az absztinencia és a hindu vallási elvek összhangja miatt válhatott a Krisna-tudatú hardcore punkok megnevezésévé. Ez azonban külső megjelölésnek mondható: még ha a szóban forgó személy *straight edge* is volt Krisna-hívóvé válása előtt, onnantól kezdve, hogy krisnás lesz, absztinenciája vallási értelmet nyer, és ez felülírja a *straight edge* címkét. Mivel környezetük számára a krishnacore képviselői továbbra is absztinens hardcore punkok, automatikusan rájuk is használják a *straight edge* gyűjtőszót, ők azonban elsősorban krisnásként és hardcore punkként határozzák meg magukat:
73. „Nem vallom magam *straight edge*-nek. Mindkét kézfejemem olyan, számomra mély jelentésű tetoválás van, amit nem szívesen húznék át egy X-szel. Én hare krisnás vagyok, és amikor ezzel a dologgal megismerkedtem, feladtam a káros szenvedélyeimet, amiket igazából nem is kellett feladnom. Ha egy dolog helyett, ami örömet okoz, egy értékesebb valamit kapsz, ami még több és nem utolsósorban tisztább örömet okoz, az nem is igazi lemondás, mert már nem is vágysz rá.”⁵² (Gulab, 2012.)
74. A nyolcvanas évek nehézségeit követően a Krisna-mozgalom hazánkban a kilencvenes évek ele- jén–közepén kezdhetett szabadabb és nyíltabb missziós tevékenységbe, elsősorban krisnás fesztiválok, utcai könyvtárak és „nyílt napok” formájában (Farkas 2009:29–33). A fiatalabb nemzedék – többek között a magyar hardcore punk szubkultúra – tagjai elsősorban zenei feszt- iválokon találkozhattak a jelenséggel.
75. A Krisna-mozgalom egyre látványosabb tevékenysége, illetve az amerikai sémák egyre nagyobb mértékű érvényesülése folytán ebben az időszakban a magyar szintén is számos hardcore punk kezdett el érdeklődni a Krisna-tudat iránt, és megalakultak az első olyan együttesek, amelyekben már krisnások is játszottak.⁵³ Az érdeklődés azonban átmenetinek bizonyult, és a krishnacore hazánkban sosem honosodott meg igazán széles körben. A magyar hardcore pun- kok tudnak a létezéséről, és általában semleges vagy pozitív véleménnyel vannak róla, de nem vonz tömegeket. Mindeddig egyetlen olyan példával találkoztam, amely arra utal, hogy napja- inkban is létezik aktív kapcsolat krishnacore és krisnás egyház között:
76. „Mostanra annyira átítatta az életem a Krisna-tudat, hogy ha akarnék, sem tudnék már nélküle élni, de nem vagyok már egy sadana-bajnok [sadana: lelki gyakorlat – V. Á.]; a drogok nélküli élet megmaradt, vegetáriánus vagyok, [...] részt veszek az egyház prédikálásában, a koncerte- ken csináljuk a Food for Life-ot, ami az egyház ételosztó programja. Szóval ahol tudok, segítek. [...] A bhakták [Krisna-hívók – V. Á.] itt, Magyarországon örülnek nekünk, jó dolognak tartják, és rengeteg segítséget kapunk az elejétől fogva, amit igyekszünk mi is viszonzni. Mindig adunk egy csomó CD-t, amit a könyvosztók ki is osztanak az utcán, a bevételt pedig az egyház- nak adjuk adományba.” (Gulab, 2012.)
77. Képviselői számát tekintve Magyarországon jelenleg ez a legkevésbé elterjedt értelmezési típus, ennek ellenére mindenképpen szót érdemel, hiszen olyan irányzatról van szó, amely hazánk- ban is a hardcore punk szubkulturális töke egyik jellegzetes és közismert eleme. Mindenki tud róla (bár általában csak felszínesebb tudásról van szó), és mindenkinek van róla véleménye, de az értelmezések ütköztetésében viszonylag kis szerepet játszik. Alternatívaként tartják számon, de nem vált ki akkora indulatokat, mint például az NS *straight edge*, amely akaratlanul is nyílt állásfoglalásra és újbóli öndefinícióra kényszerítő ellenpólusként funkcionál azzal, hogy egy

szorosan a hardcore punkhoz tartozó jelenséget olyan eszmékkel kapcsol össze, amelyek a nem absztinens hardcore punkok és a pozitív straight edge-ek többsége szerint ellentmondanak a szubkultúra hagyományainak.

Összefoglalás

78. Tanulmányomban egyrészt azokat a normákat mutattam be, amelyek a *Straight Edge* (1981) és *Out of Step* (1983) című dalok szövege révén Ian MacKaye személyes hitvallásából világszerte a hardcore punk absztinencia, azaz a straight edge kanonizálódott alapjává váltak. Az alkohol, a dohányzás és a droghasználat elutasításából álló normahármas univerzális érvényű, az azonban, hogy az egyes straight edge-ek milyen értelmezési keretet társítanak ehhez, változó lehet.
79. Az egyéni értelmezések sokasága első pillantásra meglehetősen kakofón összképet eredményez, elemzésük során azonban olyan értelmezési típusok bontakoznak ki, amelyek –még ha nem is definiálják homogén módon azt, hogy pontosan mit is jelent straight edge-nek lenni – erősen közelítik egymáshoz az egyéni értelmezéseket, és benne foglalt képlékenysége ellenére is következetességet kölcsönöznek a jelenségnek.
80. A straight edge magyarországi értelmezései elsősorban abban különböznek egymástól, hogy eltérő módon indokolják az absztinenciát, és ezzel a straight edge identitás megélését is különbözővé teszik. A pozitív straight edge az egyén belső igényét helyezi a középpontba, az NS straight edge ezt kiegészíti a közösség érdekével (tisztaság→tudatosság→változtatási potenciál), a krishnacore pedig a fizikai „tisztaságból” következő spirituális tisztaságban látja az absztinencia jelentőségét.
81. A különböző értelmezési típusok bemutatásán felül tanulmányomban arra igyekeztem rámutatni, hogy a magyar straight edge kiválóan példázza azt is, hogy a globális sémák és a helyi társadalmi-kulturális kontextus kölcsönhatása miként határozhatja meg egy szubkulturális jelenség értelmezésének sajátosságait és dominanciaviszonyait.

JEGYZETEK

1 Szabad fordításban a dalszöveg a következőképpen hangzik: „Épp olyan vagyok, mint te, / de van jobb dolgom is annál, / hogy csak üldögéljek, és szétcsesszem magam, / agyhaltakkal lóglak, / fehér szart szippantsak fel az orromba, / kidőljek a koncerteken. / Nem is gondolok speedre, / egyszerűen nincs rá szükségem. / Az én utam egyenes.”

2 „Nem dohányzom. / Nem iszok. / Nem dugok. / Nekem legalább vannak kibaszott gondolataim.”

3 A kifejezés egyrészt a jelenséget, másrészt annak képviselőit is jelöli (vagy esetenként a kifejezésből képzett jelzót). A hardcore punk források és a szakirodalom (például Haenfler 2006) használják az „sXe” megjelölést is, amely szövegtől függően az előzőek közül bármelyik lehetőségnek megfelelő lehet.

4 A szubkulturális tőke fogalmát jelen esetben tágabb értelemben használom, mint az azt megalkotó Sarah Thornton (2005). Thornton az „egyéni birtokolt szubkulturális jártasságokat és az azokból fakadó státuszt” érti rajta (Kacsuk 2007), én viszont mindazon képzetek, tudás, gyakorlatok stb. összességét (egyfajta „össztőkét”), amelyek egyezményes alapon a szubkultúra esszenciáját képezik.

5 Eddigi terepmunkám során Budapest, Veszprém, Pécs, Siklós és Eger városaiban készítettem többnyire félig strukturált interjúkat. Az interjúzást részt vevő megfigyelés egészítette ki: igyekeztem minél több koncerten és fesztiválon részt venni (vidéken és Budapesten egyaránt), elsősorban ugyanis ezen alkalmakkor válik megfoghatóvá a hardcore punk közösségi jellege.

6 Szakirodalmi ismertetőm ezúttal kizárólag azokra a munkákra összpontosít, amelyeket közvetlenül is felhasználtam a tanulmány elkészítéséhez. Ross Haenfler amerikai szociológus a straight edge-et a hardcore punktól különválasztható szubkulturának tartja (Haenfler 2006:212–214), és a diffúz, kultúraalapú új társadalmi mozgalmak példájaként vizsgálja azt (Haenfler 2004a; 2004b; 2006:188–201). Robert T. Wood monográfiája (Wood 2006) a straight edge komplexitásán (egészen pontosan a szubkultúra-résztevők identitásának heterogenitásán) keresztül mutatja be a szubkulturakutatás

tudományterületének komplexitását. A tanulmány egyes fejezeteinek megírásában szintén segítségemre volt Francis Elizabeth Stewart doktori disszertációja (Stewart 2011), amely a vallásról való tudományos gondolkodást újradefiniáló jelenséggé tárgyalja a straight edge-et. A nem szakirodalmi jellegű forrásokat (például dokumentumfilmek, honlapok, fórumok stb.) írásom azon pontjain fogom feltüntetni, ahol hivatkozom rájuk.

7 A szintér fogalma a közösségek szerveződéséhez olyan (imaginárius és valós) kulturális teret kapcsol, amelynek alapját elsősorban a zenei ízlés és a hozzá kapcsolódó esztétikai preferenciák képezik, és amely egymást kölcsönösen megtermékenyítő gyakorlatok változatos sorát foglalja magában (Straw 2005:469).

8 Jelen írásomban nem térek ki a terminusokat övező vitákra és azok következményeire (lásd például Bennett 2011; Greener–Hollands 2008; Kacsuk 2007; Tófalvy 2011). Éppen ezért előre kell bocsátanom, hogy nem véletlenül használom mind a szintér, mind pedig a szubkultúra fogalmát. Adatközlőim fogalomhasználatának megfigyelésekor arra a következtetésre jutottam, hogy a hardcore punk esetében indokolt lehet ezeket párhuzamosan alkalmazni. A kutatás folyamán készített interjúk, valamint azok a beszélgetések, amelyeket részt vevő megfigyelés során kísérhettem figyelemmel, arra mutattak rá, hogy a hardcore punkok különbséget tesznek a jelenség azon aspektusai között, amelyeket a szintér, és azok között, amelyeket a szubkultúra megnevezéssel illetnek. A szubkultúra szót leginkább akkor használták, amikor a hardcore punk elvont, eszmei oldaláról beszéltek (például ethoszának alkotóelemeiről), illetve magáról a jelenségről. A szintér terminust ezzel szemben akkor használták, amikor az előbbieket megvalósulásáról, gyakorlati aspektusairól esett szó (például arról, hogy egy adott városban miként szerveződik a hardcore punk közösség). Tanulmányom fogalomhasználatában is adatközlőim fogalomhasználatát és elképzeléseit követi, hogy a straight edge-et nem különálló szubkultúraként tárgyalja, hanem a hardcore punk szubkultúra szerves részeként.

9 A straight edge születésének társadalmi és történeti kontextusával részletesen foglalkozik Ross Haenfler (2006:10) és Robert T. Wood (2006:92–112) is, Francis Elizabeth Stewart munkája pedig a punk, a hardcore punk és a straight edge gyökereiről is átfogó és információban gazdag ismertetőt nyújt (Stewart 2011:68–113).

10 Az establishment kijátszásának eszköze volt az a do it yourself szellemiség is, amelyet a punk kommercializálódását követően végül a hardcore punk igyekezett kiteljesíteni.

11 A kifejezés sokak szerint először a D. O. A. egyik albumának (Hardcore '81, 1981) címeiként bukkant fel.

12 Tófalvy Tamás az underground fogalmát a következőképpen definiálja: „szűk réteggözönséget bevonó és erre reflektáló zenei kultúra, amely különböző mértékű átfedésben lehet egy adott szubkultúrával, szintérrrel, műfajjal” (Tófalvy 2012:26).

13 A „csináld magad” szellemisége a hardcore punk zenéhez kapcsolódó gyakorlatokban nyilvánul meg leginkább. A hanganyagok feljátszása, kiadása, promóciója, a turné- és koncertszervezés, a fanzine-szerkesztés és a koncerteken felállított árusítóstandok (disztrók) működtetése az esetek többségében mind anélkül történik, hogy hivatásos menedzsment állna az együttesek mögött.

14 Ebben a kontextusban a logika fogalma az adott szintér szerveződésének és tevékenységének következetessége mögött álló vezérfonalat takarja (Straw 1991). A hardcore punk esetében ez a vezérfonal az undergroundság koncepciója, amely a szubkulturális hitelesség kritériumait is magában foglalja. Ahhoz, hogy valakit hiteles hardcore punknak tartsanak, tartózkodnia kell a mainstreamként kategorizált viselkedésmódoktól, eszméktől és javaktól, és tartania kell magát ahhoz az underground eszményhez, amelyet interjúim alapján – a teljesség igénye nélkül – többek között a következő képzetek foglalnak keretbe: személyes kapcsolatok, közvetlenség, a „csináld magad” szellemisége, zene- és mondanivaló-központúság, saját erőből szerzett, minél mélyebb szubkulturális ismeretek, aktivitás, fejlődés, elkötelezettség, a külső címkék elutasítása.

15 A hardcore punkról részletesebben lásd Milenković 2007:67–71; Stewart 2011:101–108.

16 Például szexizmus, rasszizmus, környezet- és állatvédelem, a globalizáció és a fogyasztói társadalom kapcsán felvetődő kérdések, a homoszexualitás megítélésének kérdése. Ez az érdeklődés elsősorban dalszövegekben nyilvánul meg, illetve számos hardcore punk a hétköznapi életben is mutatja jelét (néhány példa saját adatközlőim köréből: van, aki adója egy százalékat olyan cégnek ajánlja fel, amely megújuló energiaforrások kiaknázásának fejlesztésével foglalkozik, van, aki rendszeresen adományoz állatmenhelyek javára, és van, aki olyan civil egyesület működésében vesz részt, amelynek profilja hasonló érdeklődést tükröz).

17 Érdekes adalék mindehhez, hogy az Out of Step (1983) egy későbbi verziójában Ian MacKaye utólag azzal próbált elhárulni a mozgalomalapítói címtől, hogy új sorokat ékelt az eredeti szövegbe: „Listen, there’s no set of rules, I’m not telling you what to do”, azaz: „Figyelj, nincsenek szabályok, nem mondom meg neked, hogy mit csinálj.” A gesztusnak azonban ismét váratlan eredménye lett: napjaink egyik legelterjedtebb értelmezési típusa, az úgynevezett positive line az önálló, egyéni döntéseket helyezi a straight edge-ség középpontjába.

18 A fejezet megírásához a terepmunka során gyűjtött anyag szolgált alapul.

19 A fanzine kifejezés a fan (rajongó) és magazine (magazin) szavak összevonásából született, és olyan szűk körben terjesztett, önköltségen gyártott és nonprofit sajtóterméket jelöl, amely az adott szubkultúrát érintő témákkal foglalkozik.

A hardcore punk fanzine-ek többnyire interjúkat, lemezkritikákat, koncertajánlókat, illetve hosszabb-rövidebb írásokat tartalmaznak olyan témákról, amelyek az egy-két fős szerkesztői gárda, illetve potenciális olvasóközönségük érdeklődési körébe tartoznak, így az alacsony példányszám ellenére is fontos információforrásnak bizonyulhatnak.

20 Meg kell jegyezni, hogy ez a fanzine a prekonceptiók garmadáját előhívó cím ellenére meglehetősen eklektikus tartalommal bírt.

21 Az együttesnek még az Egyesült Államokban is jelent meg lemeze.

22 On-line fanzine.

23 Talán szokatlan videoklipre hivatkozni, de úgy vélem, hogy esetünkben érdemes figyelmet szentelni nekik: egy-egy klip közvetítheti a hardcore punk ethosának egyes elemeit (vagy azoknak egy adott értelmezését), ezenkívül pedig sokat elárulhat a jellegzetes hardcore punk vizuális kultúráról is (ugyanaz egyébként a fanzine-ekre is igaz). Jó példa lehet a klip-elemzésben rejlő potenciálra az Agnostic Front nevű együttes For my Family (2007) című dalához forgatott klip, amely a New York-i hardcore punkhoz társított képzetek egész arzenálját vonultatja fel (a klip a következő linken tekinthető meg: <http://www.youtube.com/watch?v=ebBjGp7QOGc>; hozzáférés: 2010. november 3-án). Az ilyesféle elemzésnek ugyanakkor korlátai is vannak, a hardcore punk zenei színtéren ugyanis cseppet sem mondható gyakorinak a videoklip-készítés. Egyrészt ezt csak a nemzetközi hírű, valóban a zenélésből élő együttesek engedhetik meg maguknak, másrészt pedig a hardcore punkok általában többre becsülik a „csináld magad” szellemiségű terjesztést, hiszen ez igazodik leginkább az underground logikához. Mindezen felül nagy jelentőséget tulajdonítanak a személyes részvételnek, a hardcore punk élményszerű megélésének is: a televízió vagy az internet előtt ülve senki sem válhat hiteles hardcore punkká.

24 A film a következő linken tekinthető meg: <http://documentarylovers.com/american-hardcore/> (hozzáférés: 2013. július 30-án).

25 A film a következő linken tekinthető meg: <http://www.youtube.com/watch?v=2xowgdETqEw> (hozzáférés: 2013. július 30-án).

26 A filmről a következő linken olvashatók további információk: <http://www.theedgeprojectmovie.com/> (hozzáférés: 2011. november 20-án).

27 A Salad Days: The DC Punk Revolution című dokumentumfilm a készítő szándékai szerint például még idén megjelenik (https://www.facebook.com/saladdaysdoc?hc_location=stream; hozzáférés: 2013. augusztus 28-án).

28 A film a következő linken tekinthető meg: <http://www.youtube.com/watch?v=qJDV6oBOtk4> (hozzáférés: 2011. március 6-án).

29 A straight edge témájában íródott szakirodalmon kívül (amelynek egy kis szeletét fentebb már bemutattam) népszerűségéből fakadóan mindenképpen említést érdemel Steven Blush American Hardcore. A Tribal History (2001) és Brian Peterson Burning Fight: The Nineties Hardcore Revolution in Ethics, Politics, Spirit and Sound (2009) című munkája. Steven Blush nevéhez köthető a már említett American Hardcore – The History of American Punk Rock 1980–1986 című dokumentumfilm is. A film hivatalos honlapja a következő linken érhető el: <http://www.sonyclassics.com/americanhardcore/> (hozzáférés: 2011. május 2-án). A szakirodalom egy részét maguk a straight edge-ek és a nem absztinens hardcore punkok is ismerik és forgatják (meglepő volt például azzal szembesülni, hogy egyik beszélgetőtársammal tulajdonképpen egy időben olvastam Ross Haenfler 2006-os monográfiáját), így mindenképpen további kutatásra érdemes kérdés az, hogy milyen forrásokból merítik a két jelenségről szóló tudásukat és elképzeléseiket.

30 Ehhez hozzá kell tenni, hogy az underground logika miatt nem is nagyon fordul elő az, hogy valaki nem mozog otthonosan a hardcore punk közegben, és mégis mélyebb tudással bír a jelenségről.

31 Az NS straight edge – ahogyan az később kiderül – ezzel ellentétben sikeresen szervez közösséget az absztinencia köré, ideáljában ugyanis a közösségiség is központi jelentőséggel bír.

32 A szakirodalom alapján az Egyesült Államokban a positive line és a krishnacore mellett a militáns vegán straight edge (lásd például Haenfler 2006:87–92) és az úgynevezett taqwacore (Stewart 2011:185–189) nevezhető meg hasonló értelmezési típusként.

33 Nemzetközi felzúdulást keltett például az a hír, hogy maga Ray Cappo (aki a Youth of Today énekeseként számos straight edge példaképe volt) követett el edgebreaket, amikor egy utazás során megivott egy pohár bort. Sokan ezt a straight edge szimbolikus meghasonulásaként élték meg – annak ellenére, hogy Ray Cappo már jó ideje nem nevezi magát straight edge-nek. A pletyka természetére jellemzően egy-egy jelentősebb edgebreak több verzióban és hosszabb ideig kering a straight edge köztudatban. Magam is találkoztam a terepmunka során olyan történettel, amelynek összesen négyféle változatát rögzítettem diktafonon.

34 A morális pánik mechanizmusairól bővebben lásd Kitzinger 2000.

35 A hardline-ról és az általa kiváltott reakcióról részletesebben lásd Wood 2006:45–48; Haenfler 2006:81–101.

36 A straight edge tematikájú tetoválásokon (lásd például Atkinson 2003) és straight edge mottókkal (például „True ’till death”) ellátott ruhadarabok viselésén kívül a straight edge identitás nyílt kifejezése lehet például az is, ha valaki egy közösségi esemény alkalmával X-et rajzol kézfejeére, ami világszerte a straight edge szimbóluma. Az X szimbolikájáról bővebben lásd Wood 2006:113–129.

37 Mindez egyébként a már sokat emlegetett underground logikával is összefügg. Vannak, akik úgy gondolják, hogy ha a straight edge ismertebb volna, talán többek számára szolgálna követendő példaként, ugyanakkor többségük a hitelesség fenntartása szempontjából előnyösebbnek tartja azt, ha inkább underground jelenség marad. (A rossz nyelvek szerint ennek hátterében inkább a straight edge-ek elitizmusa áll.)

38 A jelenség regionalitását és annak okait mindenképpen érdemes volna intenzívebben is kutatni.

39 George Marshall (1994) a skinheadek politizálódását és a szélső-jobboldalissá váló összekapcsolódását a nyolcvanas évekre teszi, és a brit Nemzeti Front fiatal és befolyásolható skinheadekre koncentrálnak a toborzótevékenységéhez kapcsolja. Hazánkban a jelenség a nyolcvanas évek második felében tűnt fel, és bár nálunk is léteznek olyan skinheadek, akik elhatárolódnak a radikális ágazattól, a média alkotta sztereotípiák és az úgynevezett boneheadek szembevetőbb viselkedése miatt a skinhead szó sok tekintetben Magyarországon is a szélső-jobboldalosság és a rasszizmus szinonimájává vált.

40 Patakfalvi Czirják Ágnes hasonló, csak épp fordított irányú viszonyulásról ír a „nemzeti rap” kapcsán: ebben az esetben a jobboldaliak vélik úgy, hogy hagyományai miatt (amerikai eredet, összefonódás a marginalitással és a bűnözéssel) a szóban forgó zenei irányzat nem alkalmas arra, hogy jobboldali tartalmat közvetítsen (Patakfalvi Czirják 2012:100).

41 A test „tisztaságából” következő tudatosság gondolata némileg más formában, más értelmezési típusok képviselőinél is megjelenik. Egy positive line-t képviselő beszélgetőtársam például a következőket mondta: „Már tarajos punk koromban is a többiek gyakran kilengtek, de én akkor sem, mert én ezt valahogy mindig az őszinteséggel állítottam szembe, hogy nekem sokkal őszintébb dolog az, hogy valamit a saját elméből adok ki, mint az, hogy valaminek a hatására valamit teszek. Erre csak a buta ember büszke szerintem. Valamit létrehozni csak úgy lehet szerintem, hogy teljesen tisztán, a saját megítélésed alapján, a saját érzéseidet nyilatkoztatod ki.” (Áron, 2011.)

42 A legtöbb NS straight edge különféle küzdősportokat űz.

43 Az NS straight edge-hez könnyedén társíthatók azok a képzetek (egészségesség, vitalitás, közösségi szellem, energikus tevékenykedés és fegyelem), amelyekről Ernest Gellner (2004:66–68) a nemzetiszocialista embereszmény kapcsán ír.

44 Az NS straight edge-ek sokat tesznek azért, hogy aktív közösséget teremtsenek: rendszeresen szerveznek közös programokat, például sportnapokat, táborokat, filmvetítéseket és koncerteket.

45 Néha az is elég ahhoz, hogy egy együttes vagy egy személy negatív megítélést kapjon, ha fény derül arra, hogy rendelkezik szélsőjobboldali ismeretességgel.

46 Ez olyannyira így van, hogy még akkor is keletkezhet konfliktus, ha két hardcore punk máshogy ítéli meg a jelenséget (gyakran azt is rossz néven veszik, ha valaki semleges viszonyul a szélsőjobboldalhoz).

47 Az interjúrészletben a már említett HoldxTrue neve kerül elő; az eset arra mutat rá, hogy az elhatárolódásra való törekvés olyan erős, hogy a közvélemény még az igazán nagy presztízsű hardcore punkokat sem kíméli, ha azok nem az elvárásoknak megfelelően nyilvánulnak meg a szélsőjobboldal kapcsán. Tudomásom szerint az esetnek külföldön is híre ment, és ennek következtében az együttes külföldi meghívásainak száma jelentősen csökkent.

48 Az interjúrészletben említett dal utóéletéről több különböző személytől és több különböző közvetítő csatornán keresztül (fórum és fanzine) is értesültem – ebből is látszik, hogy valóban hírhedtté vált. Egyik NS straight edge adatközlőm valóban legitimáló tényezőként utalt rá: „Kitérnék arra, hogy a HoldxTrue, ami egyáltalán nem NS zenekar, ők is írtak egy számot a buzik ellen. Ebből is volt probléma, és én nem érzem azt, hogy attól, hogy valaki straight edge-es, ezt feltétlenül tolerálnia kéne. A straight edge szerintem nem a toleranciáról szól, meg nem arról szól, hogy én a másikat elfogadom, hanem arról, hogy az én életstílusom az azt képviseli, hogy.” (Kornél, 2011.)

49 Az NS straight edge példamutató szándékát és építőnek szánt kritikáit saját közege nem mindig veszi jó néven.

50 Előtte is voltak krisnás hardcore punkok (például a Cro-Mags nevű New York-i együttesben is játszottak krisnások), de Ray Cappónak volt ezen a téren a legnagyobb hatása.

51 Bővebben lásd Wood 2006:54–58; Stewart 2011:181–185.

52 Felhívnam a figyelmet arra, hogy az utolsó mondat mennyire rímel a positive line elvárásaira, és hogy a vallási értelmezés ugyanakkor mégis mennyire más kontextusba helyezi a belső igényről szóló elképzeléseket.

53 Például Budapesten az Incarnation, Egerben pedig a Forcas és a Tisztán a Cél Felé. A Tisztán a Cél Felé a mai napig aktív, és az egri hardcore punk színtér egyik jellegzetes színfoltja. Egyébként nem minden tagja Krisna-tudatú, és szövegek sem kizárólag vallási tartalmúak.

IRODALOM

ATKINSON, MICHAEL

2003 The Civilising of Resistance: Straightedge Tattooing. *Deviant Behavior. An Interdisciplinary Journal* 24: 197–220. Internetcím: http://www.hawaii.edu/hivandaids/The_Civilizing_of_Resistance_Straightedge_Tattooing.pdf. (Letöltés: 2011. március 13-án.)

BENNETT, ANDY

2011 Post-subcultural Turn: Some Reflections 10 Years On. *Journal of Youth Studies* 14(5):493–506. Internetcím: <http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a935243512~frm=titlelink?words=the%20post-subcultural%20turn%20some%20reflections%2010%20years%20on>. (Letöltés: 2011. április 19-én.)

BLUSH, STEVEN

2001 *American Hardcore: A Tribal History*. Los Angeles: Feral House.

FARKAS JUDIT

2009 Arzsuná dilemmája. Reszocializáció és legitimáció egy magyar Krisna-hitű közösségben. Budapest: L'Harmattan. /Kultúrák keresztútján, 11./

GELLNER, ERNEST

2004 A nacionalizmus kialakulása. A nemzet és az osztály mítoszai. *In* Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény. Kántor Zoltán, szerk. 45–78. Budapest: Rejtjel.

GREENER, TRACY – HOLLANDS, ROBERT

2008 Túl a szubkultúrán és a poszt-szubkultúrán? A virtuális psytrance esete. *Replika* 65:193–216.

HAENFLER, ROSS

2004a Collective Identity in the Straight Edge Movement: How Diffuse Movements Foster Commitment, Encourage Individualized Participation, and Promote Cultural Change. *The Sociological Quarterly* 45(4):785–805.

2004b Rethinking Subcultural Resistance: Core Values of the Straight Edge Movement. *Journal of Contemporary Ethnography* 33:406–436. Internetcím: <http://www.pineforge.com/newman7study/articles/Haenfler.pdf>. (Letöltés: 2011. március 12-én.)

2006 *Straight Edge: Clean-living Youth, Hardcore Punk and Social Change*. New Brunswick – New Jersey – London: Rutgers University Press.

KACSUK ZOLTÁN

2007 Szubkultúrák, poszt-szubkultúrák és neo-törzsek. A (látványos) ifjúsági (szub)kultúrák brit kutatásának legújabb hulláma. *In* Csoportok és kultúrák. Tanulmányok a szubkultúrákról. Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos, szerk. 19–50. Kolozsvár: BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság. /Kriza könyvek, 29./

KITZINGER DÁVID

2000 A morális pánik elmélete. *Replika* 40:23–48.

MARSHALL, GEORGE

1994 *Spirit of '69. A Skinhead Bible*. H. n.: ST Publishing.

MILENKOVIĆ, DARIO

2007 The Subcultural Group of Hardcorepunk. *Sociological Research of the Group Members' Social Origin and their Attitudes to Nation, Religion and the Consumer Society Values. Philosophy, Sociology and Psychology*. 6(1): 67–80. Internetcím: <http://facta.junis.ni.ac.rs/pas/pas2007/pas2007-05.pdf>. (Letöltés: 2011. március 14-én.)

PAKSA RUDOLF

2012 *A magyar szélsőjobboldal története*. H. n., Jaffa.

PATAKFALVI CZIRJÁK ÁGNES

2012 Respekt a vérnek. Online média és az erdélyi „nemzeti” rap. *In* Zenei kultúrák médiareprezentációja: stílusok, színterek, identitáspolitikák. Guld Ádám – Havasréti József, szerk. 92–106. Budapest–Pécs: Gondolat.

PETERSON, BRIAN

- 2009 Burning Fight: The Nineties Hardcore Revolution in Ethics, Politics, Spirit, and Sound. H. n.: Revelation Records.

STEWART, FRANCIS ELIZABETH

- 2011 „Punk Rock Is My Religion”. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion. Doctoral dissertation. Internetcím: <https://dspace.stir.ac.uk/bitstream/1893/3441/1/phd%20complete.pdf>. (Letöltés: 2013. július 6-án.)

STRAW, WILL

- 1991 Systems of Articulation, Logics of Change: Scenes and Communities in Popular Music. Cultural Studies 5(3):361–375. Internetcím: <http://strawresearch.mcgill.ca/straw/systemsofarticulation.pdf>. (Letöltés 2012. január 10-én)
- 2005 Communities and Scenes in Popular Music. *In* The Subcultures Reader. Ken Gelder, ed. 469–478. London: Routledge.

THORNTON, SARAH

- 2005 The Social Logic of Subcultural Capital. *In* The Subcultures Reader. Ken Gelder, ed. 184–192. London: Routledge.

TÓFALVY TAMÁS

- 2011 Zenei közösségek és online közösségi média. *In* Zenei hálózatok. Zene, műfajok és közösségek az online hálózatok és az átalakuló zeneipar korában. Tófalvy Tamás – Kacsuk Zoltán – Vályi Gábor, szerk. 11–39. Budapest: L'Harmattan. /Új Média Re:Mix, 5./
- 2012 Underground és közösségi média: Hogyan termelődik újra az underground kulturális tőke a zenei színtereken a korlátlanul hozzáférhető zene korában? *In* Zenei szubkultúrák médiareprezentációja: stílusok, színterek, identitáspolitikák. Guld Ádám – Havasréti József, szerk. 24–39. Budapest–Pécs: Gondolat.

WOOD, ROBERT T.

- 2006 Straightedge: Complexity and Contradictions of a Subculture. Syracuse – New York: Syracuse University Press.